

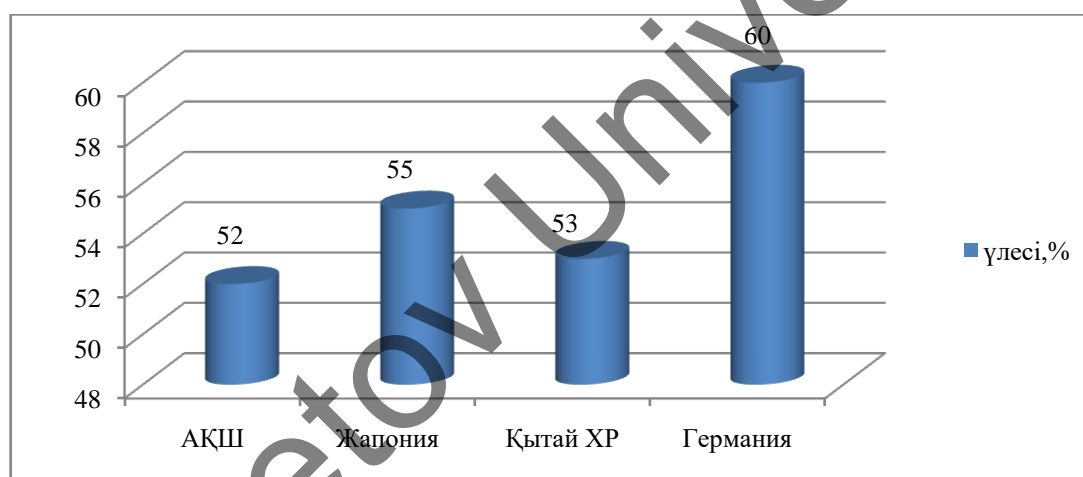
ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Шағын және орта кәсіпкерлік секторы дамыған экономиканың ажырамас, объективті қажетті элементі, экономикалық дамудың қозғаушы күштерінің бірі болып табылады, онсыз тұтастай алғанда экономика қалыпты өмір сүре алмайды.

Әлемде шағын және орта бизнесті дамытуға көп көңіл бөлініп жатыр. Бұл секторды қалыптастырусыз нарықтық экономиканы құру және нығайту іс жүзінде мүмкін емес. Шет елдерде жаңа жұмыс орындарын құру және тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз ету басымдығына сүйене отырып, шағын және орта бизнесті дамытуға үлкен мән беріледі.

Қазіргі уақытта Жапония, АҚШ, ЕО, Оңтүстік-Шығыс Азия және Латын Америкасы сияқты дамыған елдер шағын және орта кәсіпкерліктің өсуіне және дамуына мүмкіндік беретін экономикалық климатты құруға және қолдауға тырысады. Шағын және орта бизнеске үлкен көңіл бөлінеді, өйткені оның әртүрлі микро және макроэкономикалық көрсеткіштерге әсері, мысалы, ЖІӨ, несиеге сұраныс, мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі, халықты жұмыспен қамту және басқа да өте маңызды экономикалық шамаларға әсері өте зор болып табылады [1].

Шағын және орта бизнесті қаржылай қолдаудың табысты бағдарламалары іске асырылған елдер: АҚШ, Жапония, Германия, Қытай Мысал ретінде дамыған және дамушы бірқатар елдерде шағын және орта бизнесті қолдау бағдарламаларын іске асыруды келтіреміз (сурет 1).

Сурет 1 – Дамыған елдердегі ШОБ-тің ЖІӨ-дегі үлесі, %
(мәлімет World Bank Open Data сайтынан алынған)

АҚШ тәжірибесі. Көптеген зерттеушілер ШОБ-ті мемлекеттік қолдаудың шетелдік тәжірибесін зерттей отырып, АҚШ-ты шағын бизнесті дамытуда танымал көшбасшы ретінде бөледі, оның елдің ЖІӨ-дегі үлесі 23 миллионға жуық ШОБ кәсіпорындарының жұмыс істеуіне байланысты 53% - ға жетеді .

АҚШ-тағы мемлекеттік қолдауды дамытудағы маңызды оқиғалардың бірі-1953 жылы бекітілген "шағын бизнес туралы" заң, оның негізінде шағын бизнесті дамыту жөніндегі әкімшілік (SBA) құрылды.

SBA жұмысындағы басымдық шағын бизнесті дамытудың жалпыұлттық Стратегиясына қол жеткізу үшін қызметті ұйымдастыру болып табылады [2]:

- шағын бизнесті дамыту бағдарламаларын іске асырудың тиімділігін бақылау функциясы;
- үкіметтік мүлікті сатып алуға және пайдалануға қолдау көрсету;
- салықтық жеңілдіктер қарастырылған.

Жапония тәжірибесі. Шағын және орта бизнестің үлесі компаниялардың жалпы санының 99,6% - ын құрайды, өндірісті ЖІӨ-нің 55% - ын және өнеркәсіпте жұмыс істейтіндер санының 80% - ын қамтамасыз етеді. Жапонияда шағын және орта кәсіпкерлікті қолдаудың негізгі шаралары мыналар болып табылады:

- ШОБ жаңғырту үшін кредиттер мен жеңілдікті кредиттерге кепілдік беру және сақтандыру жүйесі арқылы қаржыландыру көздеріне қолжетімділікті жеңілдету (20 жыл мерзімге 1,05% мөлшерлеменен);

- зерттеулерді дамыту деңгейі бойынша жетекші рөлді Жапония технопарктері атқарады.

Қытай және Германия сияқты елдерде шағын және орта бизнесті белсенді қолдау және алға жылжыту басты басымдықтарының бірі болып табылады. Мысалы, Қытайда China SME Online (СМЕО) қоғамдық ақпараттық қызметі жұмыс істейді, ол ҚХР-ның барлық өңірлерінде өз қызметін жүргізеді, оның қызметтеріне күн сайын 200 000-нан астам клиент жүгінеді [3].

Ал Германияда, ісін жаңа бастаған кәсіпкерлердің барлығы мемлекеттен 50 мың еуро көлемінде өтеу мерзімі 20 жыл жеңілдікпен несиелену мүмкіндігіне ие. Инновациялық және ғылыми қызметті мемлекет өте белсенді қолдайды, мемлекет мұндай қызметті жүзеге асырғаны үшін ШОК субъектілерінің шығындарын 40 мың еуроға дейін өтейді [4].

Шетелдік тәжірибені зерделеу көрсеткендей, шағын және орта бизнес жан-жақты және тұрақты мемлекеттік қолдауды қажет етеді деген ереже шағын және орта бизнесті дамытудағы табыстың міндетті шарты болып табылады. Заңнаманы қабылдау және орындау, нақты кешенді бағдарламалардың бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру маңызды рөл атқарады. Ол әр түрлі нысандарда, бірінші кезекте өнімнің неғұрлым басым түрлерін өндіруді ынталандыру, шетелдік тауарлармен бәсекеге түсетін өндіріс пен қызмет көрсету салаларына салықтық жеңілдіктер беру, жеңілдетілген банктік несиелеу субсидиялары, ақпараттық-консультативтік және ғылыми-техникалық орталықтар құру, сақтандыру жүйелері, материалдық-техникалық жабдықтау жүйесін ұйымдастыру, даму арқылы ұсынылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. А. Балдина. Роль и место субъектов малого и среднего предпринимательства в современных экономических условиях// Вестник Удмурдского университета, 2018
2. N. V. Kovalenko, T. A. Suleymanova. Domestic and foreign experience of state support for small and medium-sized entrepreneurship, 2020
3. Васюхин, О. В. О развитии малых и средних предприятий Китая// О Проблемы и перспективы экономики и управления : материалы III Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, декабрь 2017 г.).
4. Хусайнова А.Ф. Тенденции развития среднего и малого бизнеса в ЕС // Қазан, 2017

Берік Н., Русланов М., 2 курс (академика Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші – аға оқытушы Ескендір Н.Н.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ТІКЕЛЕЙ ШЕТЕЛДІК ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Әлемдік жаһандандудың және капиталдың халықаралық көші-қонының қазіргі заманғы үрдістері дамушы нарықтары бар елдер үшін тікелей шетелдік инвестицияларды (ТШИ) тарту негізінде ұлттық экономикаларды дамытудың жаңа перспективаларын ашады, бұл ретте экономиканы құрылымдық жаңғыртуды жүргізумен кешіктіретін Қазақстан үшін тікелей шетелдік инвестицияларды тарту және өнеркәсіпті транснационалдау проблемасы Ұлттық инвестициялық және ресурстық әлеуеттің болуын ескере отырып, стратегиялық қайта құрулардың жаңа бағыттарын таңдауды талап етеді.

Тікелей шетелдік инвестиция – шет ел инвесторы жүзеге асыратын инвестиция. Әлемдік экономикалық жүйені жаһандандыру жағдайында, сондай-ақ, Қазақстанның мемлекеттік тәуелсіздік алуына және ашық нарықтық экономиканың қалыптасуына байланысты шетелдік инвестиция объективті қажеттілікке айналып отыр.

Қазақстан үшін шетелде инвестициялар белгілі салаларда техника және технология жаңартылуы қажеттілігі және аймақтар дамуына ықпалдың қажеттілігі, КСРО-ның құлдырау нәтижесінде пайда болған өндірістегі диспропорцияны жеңу және жиналып келе жатқан артқақалушылықты жеңу үшін керек болды.

Қазақстан Республикасына инвестициялар ағынына қатысты жағдайдың да өз серпіні мен бірқатар ерекшеліктері бар.

2020 жылы тікелей шетелдік инвестициялардың (ТШИ) жаһандық ағындары COVID-19